
KITSISO YA PUSO

LEFAPHA LA MERERO YA TIKOLOGO LE BOJANALA

No. R....

.....2008

TAOLO YA BOSETŠHABA YA TIKOLOGO: MOLAO WA BOMEFUTAFUTA WA 2004: MELAWANA E E MABAPI LE GO BATLA, GO FITLHELELA LE KABELANO YA MESOLA

Tona ya Merero ya Tikologo le Bojanala o dirile, ka fa tlase ga karolo 97(1) (d), (e), (f), (g) le (h) ya Taolo ya Bosetšhaba ya Tikologo: Molao wa Bomefutafuta wa 2004 (Molao wa No. 10 wa 2004), Melawana mo Mametlelelong.

THANOLO LE MAIKAELELO A MELAWANA

- 1.** Ditlhaloso
- 2.** Maikaelelo a Melawana
- 3.** Tiragatso ya Melawana

KGAOLO YA 1

MAEMO A MO GO ONA GO BATLA LE PATLISISO E E SA AMENG GO BATLA E KA DIRIWANG

- 4.** Go batla
- 5.** Patlisiso e e sa ameng go batla

KGAOLO YA BO 2

THULAGANYO YA TUMELELO MABAPI LE GO BATLA LE GO ROMELANTLE DIDIRISIWA TSA FA GAE TSA BAELOJI

Karolo ya 1: bothati jwa thebolo

6. Tiro ya bothati jo bo rebolang
7. Dithata le ditiro tsa bothati jo bo rebolang
8. Maemo a mo go ona bothati jo bo rebolang bo ka rebola ditumelelo

Karolo ya bo 2: Kopo ya ditumelelo

9. Bakopi
10. Thulaganyo ya kopo

Karolo ya bo 3: Thebolo ya ditumelelo le diteng tsa ditumelelo

11. Ditumelelo tsa go batla
12. Tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla
13. Tumelelo ya thomelontle mabapi le patlisiso e e sa ameng go batla

Karolo ya bo 4: Boikuelo

14. Ditshwetso tse di mabapi le boikuelo
15. Thulaganyo mo boikuelong

KAROLO YA BO 3

DITUMELANO TSA DILWANA TSA TSHUTISO, DITUMELANO TSA KABELANO YA MESOLA LE TAOLO YA LETLOLE LA TERASETE YA GO BATLA

Karolo ya 1: Ditumelano

- 16. Ditumelano tsa dilwana tsa tshutiso
- 17. Ditumelano tsa kabelano ya mesola
- 18. Ditiro tsa motshodi wa tumelelo

Karolo ya bo 2: Taolo ya Letlole la Terasete ya Go batla

- 19. Taolo ya Letlole la Terasete ya Go batla

KGAOLO YA BO 4

KA KAKARETSO

- 20. Melato
- 21. Dikotlhao
- 22. Dikaelo tsa kgabaganyo
- 23. Thaetlele e Khutshwane le Tshimololo

THANOLO LE MAIKAELELO A MELAWANA

Ditlhaloso

1. Mo Melawaneng e, lefoko kgotsa tlhagiso e e neetsweng bokao mo Molaong e na le bokao joo e bile, ntle le kaelo e kaya ka mokgwa mongwe –.

“**Molao**” o kaya Taolo ya Bosetšhaba ya Tikologo: Molao wa Bomefutafuta wa 2004 (Molao wa No. 10 wa 2004).

“**patlisiso e nngwe ya mofuta mongwe**” ke patlisiso e e sa amaneng le go batla e bile -

(a) e akaretsa kokoano e e thulaganeng, tlhotlhomiso kgotsa patlisiso ya didirisiwa tsa fa gae tsa baeloji, e e diriwang ka fa tlase ga tshegetso ya setheo sa patlisiso se se *siameng* kgotsa mokgatlho go thagisa kitso ya saense; mme

(b) ga e akaretse ditlhatlhobo tsa ditiragalo le ditlhotlhomiso;

“**mokopi**” le kaya motho yo o rometseng, kopo ya tumelelo;

“**tumelano ya kabelano ya mesola**” ke tumelano ka sebopego sa Mametlelelo ya bo 8, e e fitlheletsweng magareng ga mokopi wa tumelelo le moamegi, e e neelanang ka kabelano ke moamegi mabapi le mesola e e tla nnang teng e e tlabong e tswa mo patlong e kopo e amanang le yona;

“**tumelelo ya go batla**” ke tumelano, e e rebolwang go ya ka karolo ya 88 ya Molao, go tsena mo kगतong ya patlo le/kgotsa kgato ya kgwebo ya porojeke ya go batla;

“**Letlole la Terasete ya Go batla**” ke Letlole le le tlhomilweng ke karolo 85(1) ya Molao;

“**kgwebo**” e akaretsa ditiro tse di latelang mabapi le didirisiwa tsa fa gae tsa baeloji -

- (a) go tladiwa ga kopo e e feletseng ya thoto ya bothale, mo Aforika Borwa kgotsa gongwe fela;
- (b) go bona kgotsa go sutisa ditshwanelo tsa thoto ya tthaloganyo kgotsa ditshwanelo tse dingwe;
- (c) go simolola diteko tsa boitekanelo le tthabololo ya ditlhagisiwa, go akaretsa patlisiso ya mmaraka le go batla tumelelo ya pele ya mmaraka mabapi le thekiso ya ditlhagisiwa tse di tla nnang teng; kgotsa
- (d) ntsifalo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae ka thugo ya mmu, katiso, go se kopanye kgotsa mokgwa o mongwe wa go tthabolola le go tlhagisa ditlhagisiwa, jaaka melemo, dithugisi tsa indaseteri, dikutlwalo tsa dijo, monko, dintlafatsi, dilo tse di dirang gore diedi di nne lobebe, oleoresins, mebala le dintshwa;

“kgato ya kgwebo ya porojeke ya go batla” ke patlisiso nngwe le nngwe mo, kgotsa tthabololo kgotsa tiriso ya, didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae mo tebego le boleng jwa tiro ya tthabololo nngwe le nngwe ya nnete kgotsa ya kgonagalo ya kgwebo kgotsa ya indaseteri mabapi le porojeke e tlhagisiwang sentle go simolola thulaganyo ya kgwebo;

“tshedimosetso ya sephiri” ke tshedimosetso e e leng gore, fa e senotswe, e ka nna kotsi mo dikgatlhegong tsa kgwebo kgotsa tsa ditšhelete tsa motho o o mo tumelanong ya kabelano ya mesola, e bile –

- (a) e akaretsa –
  - (i) tshedimosetso ka ga patlisiso e e diriwang kgotsa e e tshwanetseng go diriwa go akaretsa dintlha tsa dilo tse di tshwanetseng go tsewa le mafelo a mo go ona dilo tse di kailweng di tshwanetseng go tsewa;
  - (ii) tshedimosetso ya ditšhelete, ya kgwebo, ya saense kgotsa ya setegeniki go akaretsa le diphiri tsa kgwebo;

(iii) kitso ya fa gae fa e le gore tshenolo ya kitso e ka nna kotsi mo baaging ba ba maleba ba fa gae; mme

(a) ga e akaretse tshedimosetso –

(i) e e setseng e senotswe ka kgatiso mo jenaleng ya saense;

(ii) fa ditlhopha di dumelana le tshenolo ya yona;

“kgato ya patlisiso ya porojeke ya go batla” ke patlisiso nngwe le nngwe mo, kgotsa tlhabololo kgotsa tiriso ya, didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae mo tebego le boleng jwa tiro ya tlhabololo nngwe le nngwe ya nnete kgotsa ya kgonagalo ya kgwebo kgotsa ya indaseteri mabapi le porojeke e seng sentle mo go lekaneng kgotsa e sa itsewe go simolola thulaganyo ya kgwebo;

“tumelelo ya thomelontle mabapi le patlisiso e e sa ameng go batla” ke tumelelo, e e rebolwang go ya ka karolo 88 ya Molao, go romelantle go tswa mo Rephaboliking didirisiwa dingwe le dingwe tsa baeloji tsa fa gae mabapi le patlisiso e e sa ameng go batla;

“baagi ba fa gae” ke baagi bangwe le bangwe ba ba nnang mo lefelong le le siameng kgotsa ba ba nang le ditshwanelo mo go lona kgotsa dikgatlhego mo go lona mo Rephaboliking ya Aforika Borwa ka sebopego sa boeteledipele e bile–

(a) ba ditiriso tsa bogologolo tsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse kopo ya tumelelo e amanang le tsona, di simolotseng kgotsa di yang go nna le seabe mabapi le kgotsa go bopa karolo ya go batla go go tshisintsweng; kgotsa

(b) ba kitso ya bona ya kgotsa dipatlisiso ka ga didirisiwa tsa baeloji tsa fa tse kopo ya tumelelo e amanang le tsona di ya go dirisiwa mabapi le go batla go go tshisintsweng;

“tiriso ya fa gae kgotsa kitso” e akaretsa kitso ya, dipatlisiso ka ga kgotsa tiriso ya bogologolo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae, fa e le gore kitso eo, patlisiso kgotsa tiriso e simolotse kgotsa e ya go nna le seabe mabapi le kgotsa go bopa

karolo ya go batla go go tshisintsweng kgotsa porojeke ya patlisiso e kopo ya tumelelo e amanang le yona;

“tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla” ke tumelelo, e e rebolwang go ya ka karolo 88 ya Molao go romelantle didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae mabapi le go batla;

“tumelano ya tshutiso ya dilwana” ke tumelano mo sebopegong sa Mametlelelo ya bo 7 magareng ga mokopi wa tumelelo le motho, go akaretsa setheo sengwe le sengwe sa puso kgotsa sa baagi, e e tlamelang kgotsa e e neelang phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse kopo e amanang le tsona;

“MBTT” ke Molao wa Bosetšhaba wa Taolo ya Tikologo wa 1998 (Molao wa No. 107 wa 1998)

“tumelelo” ke tumelelo e e rebolwang go ya ka Kgaolo ya bo 7, e ka nna tumelelo ya go batla; tumelelontle e e tshwaraganeng le ya go batla; kgotsa tumelelo ya thomelontle e e mabapi le patlisiso e e sa amanang le go batla;

“tiriso ya setso kgotsa kitso ya setso” ke tiriso ya setso kgotsa kitso ya setso ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae ka baagi ba fa gae, go ya ka melao e e kwadilweng kgotsa e e sa kwadiwang, ditiriso, dingwao kgotsa ditlwaelo tse di salwang morago ka setso, tse di amogelwang ke bona le go di tlotla, e bile e akaretsa dipatlisiso mabapi le didirisiwa tse di maleba tsa baeloji tsa fa gae ka baagi bao.

Maikaelelo a Melawana

2. Maikaelelo a melawana e ke go -

(a) laola go ya pele mokgwa wa tumelelo o o tlhagelelang mo Kgaolong ya bo 7 ya Molao mabapi le ka moo mokgwa oo o dirang mo go batleng go akaretsa didirisiwa dingwe le dingwe tsa baeloji tsa fa gae kgotsa thomelontle go tswa mo Rephaboliking ya didirisiwa dingwe le dingwe tsa

baelaji tsa fa gae mabapi le go batla kgotsa mofuta o mongwe wa patlisiso le;

- (b) go tlhagisa diteng tsa, ditlhokego le dikaelo tsa kabelano ya mesola le ditumelano tsa tshutiso ya dilwana.

3. Tiriso ya Melawana

(1) Melawana e, e laola –

- (a) kgato ya patlisiso le/kgotsa kgato ya kgwebo ya porojeke ya go batla;
- (b) thomelontle go tswa mo Rephaboliking ya didirisiwa dingwe le dingwe tsa baelaji tsa fa gae mabapi le go batla; le
- (c) thomelontle go tswa mo Rephaboliking ya didirisiwa dingwe le dingwe tsa baelaji tsa fa gae mabapi le patlisiso ya mofuta o mongwe.

KGAOLO YA 1

MAEMO A MO GO ONA GO BATLA LE PATLISISO E E SA AMENG GO BATLA E KA DIRIWANG

Go batla

4. (1) Kgato ya patlisiso le/kgotsa kgato ya kgwebo ya porojeke ya go batla e ka diriwa fela ka go rebolwa ga tumelelo ya go batla ka Tona.

(2) Fa e le gore mokopi wa tumelelo ya go batla o ikaelela go romela ntle didirisiwa tsa baelaji tsa fa gae tse kopo ya tumelelo e amanang le tsona, mokopi o tshwanetse go dira kopo ya tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla go Tona.

(3) Tona e ka rebola fela tumelelo ya go batla kgotsa kgotsa tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla morago ga kobamelo ya ditlhokego tsa Melawana 8(1) le 9(1).

Patlisiso e e sa ameng go batla

5. (1) Didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae di ka romelwantle fela mabapi le patlisiso e e sa ameng go batla ka thebolo ya tumelelo ya thomelontle e e rebotsweng ke bothati jwa thebolo jo bo supilweng mo Molawaneng wa bo 6.

(2) Tumelelo ya thomelontle ya patlisiso e e sa ameng go batla e ka rebolwa jaaka karolo ya tumelelo e e tshwaraganeng fa fela bothati jwa thebolo bo obamela karolo 92 ya Molao.

(3) Pele go ka rebolwa tumelelo ya thomelontle ya patlisiso e e sa ameng go batla, bothati jo bo rebolang bo tshwanetse go obamela Melawana ya 9(1) le 13(1).

KGAOLO YA BO 2

THULAGANYO YA TUMELELO MABAPI LE GO BATLA LE GO ROMELANTLE DIDIRISIWA TSA FA GAE TSA BAELOJI

Karolo ya 1: bothati jwa thebolo

Tiro ya bothati jo bo rebolang

6. (1) Tona ke bothati jwa thebolo mabapi le –

- (a) ditumelelo tsa go batla; le
- (b) tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla, fa e le gore didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae di romelwa ntle ka maikaelelo a go batla.

(2) Mokhuduthamaga (MEC) ke o kailwe e le bothati jwa thomelo mabapi le ditumelelo tsa thomelontle, fa e le gore didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae di romelwantle ka maikaelelo a patlisiso e e sa ameng go batla, e bile didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di tshwanetseng go romelwa di tsewa, di kokoangwa kgotsa di tlhomamisiwa mo porofenseng eo.

(3) Neelo ya dithata le ditiro ka bothati jwa thebolo e ka diriwa fela go ya ka dikarolo 42 le 42A tsa NEMA.

Dithata le ditiro tsa bothati jo bo rebolang

7. (1) Bothati jo bo rebolang bo tshwanetse go rulaganya dikopo tsothe mo nakong e e utlwagalang.

(2) Pele bo ka rebola tumelelo go ya ka Melawana e, bothati jo bo rebolang bo tshwanetse go ikgotsofatsa gore –

(a) kutlwalo ya tiro e e maleba mo didirisiweng tsa baeloji tsa fa gae e tla nna ya botlhokwa jo bonnye kgotsa e tla fokodiwa le go paakanng; e bile

(b) tiro e e maleba e ka se koafatse sedirisiwa tsa baeloji sa fa gae go feta maemo moo seriti sa yona se tsenngwang mo kotsing.

(5) Morago ga go amogela kopo ya tumelelo bothati jwa thebolo –

(a) bo tshwanetse go sekaseka kopo;

(b) bo ka kopa mokopi kgotsa baamegi bangwe le bangwe go tlhagisa tshedimosetso e nngwe;

(c) bo ka kopa mokopi dira tshekatsheko ya kgonagalo ya kotsi go ya ka karolo 89 ya Molao kgotsa go ya ka melawana e mengwe e e tlhagisitsweng go ya ka Molao.

(3) Morago ga go tseya tshwetso ka ga kopo ya tumelelo bothati jo bo rebolang bo tshwanetse –

(a) go itsise mokopi ka ga tshwetso ka lekwalo mo sebakeng sa malatsi a le 15 a tiro morago ga go tsaya tshwetso;

- (b) fa e le gore kopo e ne ya letlelelwa, bo tshwanetse go rebola tumelelo, go tlhabolola tumelelo, kgotsa go ntšhwafatsa tumelelo, mabapi le seo, mo sebakeng sa malatsi a le 15 a tiro morago ga go taya tshwetso;
- (c) fa e le gore kopo e ne ya ganwa -
  - (i) bo tshwanetse go itsise mokopi ka ga tshwetso ka lekwalo mo sebakeng sa malatsi a le 15 a tiro morago ga go tsaya tshwetso;
  - (ii) bo tshwanetse go neelana ka mabaka a a mabapi le go gana; le
  - (iii) go itsese mokopi ka ga tshwanelo ya mokopi ya go dira boikuelo kgatlhanong le tshwetso go ya ka karolo 94 ya Molao le Molawana wa bo 16.
- (4) Bothati jo bo rebolang bo tshwanetse go tlhokomela batshodi botlhe ba tumelelo go netefatsa kobamelo ya melawana ya tumelelo.

Maemo a mo go ona bothati jo bo rebolang bo ka rebola ditumelelo

- 8.** (1) Tona e ka rebola fela tumelelo ya go batla kgotsa tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla, fa e le gore Tona e kgotsofetse gore –
- (a) baamegi ba ba maleba ba supilwe go ya ka melao e e tlhagelelang mo karolong 82 ya Molao;
  - (b) go nnile le tshenolo ya tshedimosetso e e maleba go baamegi botlhe ba ba supilweng;
  - (c) mokopi o bone tetla ya pele ya motho mongwe fela, go akaretsa ya setheo sa puso kgotsa ya setšhaba se se tlamelang kgotsa se se neelanang ka phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae e kopo e amanang le yona, le gore ditumelano tsa dilwana tsa tshutiso le ditumelano tsa kamelano ya mesola di dumelanwe le baamegi bao;
  - (d) mokopi o bone tetla ya pele ya baagi ba ba fa gae ba ba amiwang, le gore ditumelano tsa kabelano ya mesola di dumelanwe le baagi bao.

(2) Go ikgotsofatsa gore ditlhokego tsa Molao le gore Melawana e, e fitlheletswe, Tona e ka kopa mokopi wa tumelelo ya go batla kgotsa tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla go -

- (a) supa gore ke dikgato dife tse di tserweng go supa baamegi;
- (b) tsaya dikgato go ya pele go supa baamegi;
- (c) neelana ka bosupi jwa gore tshedimosetso e e maleba e e amanang le go batla e senoletswe baamegi ba ba supilweng;
- (d) neelana ka bosupi jwa gore tetla ya pele ya baamegi ba ba supilweng e bonwe.

Karolo ya bo 2: Kopo ya ditumelelo

Mokopi

9. (1) Tumelelo go ya ka Molao e ka rebolelwa fela –

- (a) motho wa semolao yo o kwadisitsweng go ya ka molao wa Aforika Borwa;
- (b) motho wa tlholego, yo e leng moagi wa Aforika Borwa kgotsa moagi wa leruri wa Aforika Borwa;
- (c) motho wa semolao yo o sa kwadisiwang go ya ka molao wa Aforika Borwa kgotsa motho wa tlholego yo e seng moagi wa Aforika Borwa kgotsa moagi wa leruri wa Aforika Borwa, fa e le gore motho yoo wa semola kgotsa moagi wa naga ya kwa ntle o dira kopo ka tshwaragano le motho wa semolao kgotsa motho wa tlholego yo o kailweng mo ditemaneng (a) kgotsa (b) fa godimo.

(2) Mokopi wa tumelelo o tshwanetse -

- (a) go senola fa e le gore, go lebilwe didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse kopo e amanang le tsona –

- (i) kopo e nngwe ya tumelelo go ya ka Molao kgotsa go ya ka peomolao e nngwe e rometswe kwa bothating jo bongwe ka nako e e fetileng kgotsa ka nako e lenngwe le kopo ya ga jaaong; le
  - (ii) gore a kopo e ne ya ganwa kgotsa ya neelwa kgotsa e sa ntse e letilwe;
- (b) fa e le gore go batla go ne ga etelelwa pele ke patlisiso e e sa amaneng le go batla mabapi le didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse kopo e amanang le tsona, go senola boleng jwa patlisiso le ditiro tse di tlhagelelang mo kopong ya tumelelo ya go batla.

Thulaganyo ya kopo

10. (1) Kopo ya tumelelo ya go batla e tshwanetse go romelwa go Tona e bile e tshwanetse –

- (a) go nna mo sebopegong sa Karolo ya 1 ya Mametlelelo ya bo 2 ya Melawana e;
- (b) go nna le tshedimosetso e e lekaneng go kgontsha Tona go dira tshekatsheko e e maleba.

(2) Kopo ya tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla e tshwanetse go romelwa go Tona e bile e tshwanetse -

- (a) go nna mo sebopegong sa Karolo ya 1 le ya bo 2 ya Mametlelelo ya bo 2 ya Melawana e;
- (b) go nna le tshedimosetso e e lekaneng go kgontsha Tona go dira tshekatsheko e e maleba.

(3) Fa e le gore ditumelano tsa dilwana tsa tshutiso kgotsa ditumelano tsa kabelano ya mesola di kopiwa ke Molao, mokopi wa tumelelo ya go batla kgotsa tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla o tshwanetse go tsenya mo kopong ya tumelelo eo -

- (a) ditumelano tse di saenilweng tsa dilwana tsa tshutiso kgotsa ditumelano tse di saenilweng tsa kabelano ya mesola fa e le gore ditumelano tseo di sweditswe; kgotsa
- (b) fa e le gore ga go a ka ga kgonagala gore go swediwe ka ga ditumelano tseo, kopo ya go amega ga Tona ka maikaelelo a go bua ka ga ditumelano tseo, go ya ka karolo 82(4)(b) ya Molao.

(4) Kopo ya tumelelo ya thomelontle ya dipatlisiso tse di sa amaneng le go batla e tshwanetse go romelwa go Mokhuduthamaga (MEC) yo o kailweng mo molawaneng 6(2) e bile e tshwanetse -

- (a) go nna mo sebopegong sa Mametlelelo ya bo 3 ya Melawana e;
- (b) go nna le tshedimosetso e e lekaneng go kgontsha (MEC) go dira tshekatsheko e e maleba.

Karolo ya bo 3: Thebolo ya ditumelelo le diteng tsa ditumelelo

Ditumelelo tsa go batla

11. (1) Tumelelo ya go batla e ka rebolwa fela fa -

- (a) Tona e letleletse ditumelano tsa dilwana tsa tshutisp kgotsa ditumelano tsa kabelano ya mesola tse di kopiwang ke Molao e bile di rometswe kwa go Tona; gape
- (b) fa madi a a sa buseweng a a totobaditsweng mo Mametlelelong ya 1 a duetswe.

(2) Tumelelo ya go batla e tshwanetse -

- (a) go nna mo sebopegong sa Mametlelelo ya bo 4 ya Melawana e;
- (b) go totobatsa paka ya go dira ga tumelelo;
- (c) go totobatsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di amegang;
- (d) go totobatsa bontsi jwa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di amegang;

- (e) go totobatsa motswedi wa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae;
- (f) go rebolwa go ya ka melawana jaaka di tlhomamisitswe ke Tona, melawana e e tshwanetse kaya fa -
  - (i) madi otlhe a a saletseng morago mabapi le baamegi go ya ka tumelano ya kabelano ya mesola a tshwanetse go duelwa ka mo Letlollenya La Terasete ya Go batla, jaaka go kopiwa ke karolo 85(1) ya Molao;
  - (ii) motshodi wa tumelelo a tshwanetse, ngwaga le ngwaga, go romela pegelo ya maemo go Tona mo sebopegong se se tlhomamisitsweng ke Tona;
  - (iii) motshodi wa tumelelo a tla rwala maikarabelo a ditshenyegelo tsa go fokotsa kgotsa go baakanya kutlwalo ya go batla mo tikologong, go ya ka karolo 28 ya NEMA; gape
  - (iv) didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e amanang le tsona ga di a tshwanelwa go rekisiwa, go abiwa kgotsa go sutisediwa kwa mothong yo mongwe ntle le tetla ya lekwalo ya Tona.

Tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla

12. (1) Tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla e ka rebolwa fela fa Tona e kgotsofetse gore thomelontle ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tsa go batla di tla nna tsa maikaelelo a kgatlhego ya setšhaba, go akaretsa –

- (a) tshomarelo ya bomefutafuta mo Aforika Borwa;
- (b) tlhabololo ya ikonomi ya Aforika Borwa; kgotsa
- (c) go tokafatsa kitso ya saense le bokgoni jwa setegeniki jwa batho ba Aforika Borwa le ditheo.

(2) Tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla e tshwanetse –

- (a) go nna mo sebopegong sa Mametlelelo ya bo 5 ya Melawana e;
- (b) go totobatsa paka ya go dira ga tumelelo;
- (c) go totobatsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di amegang;
- (d) go totobatsa bontsi jwa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di amegang;
- (e) go totobatsa motswedi wa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae;
- (f) go rebolwa go ya ka melawana jaaka di tlhomamisitswe ke Tona, melawana e e tshwanetse kaya fa -
  - (i) madi otlhe a a saletseng morago mabapi le baamegi go ya ka tumelano ya kabelano ya mesola a tshwanetse go duelwa ka mo Letlole La Terasete ya Go batla, jaaka go kopiwa ke karolo 85(1) ya Molao;
  - (ii) motshodi wa tumelelo a tshwanetse, ngwaga le ngwaga, go romela pegelo ya maemo go Tona mo sebopegong se se tlhomamisitsweng ke Tona;

- (iii) motshodi wa tumelelo o tla rwala maikarabelo a ditshenyegelo tsa go fokotsa kgotsa go baakanya kutlwalo ya go batla mo tikologong, go ya ka karolo 28 ya NEMA; gape
- (iv) didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e amanang le tsona ga di a tshwanelwa go rekisiwa, go abiwa kgotsa go sutisediwa kwa mothong yo mongwe ntle le tetla ya lekwalo ya Tona.

Tumelelo ya thomelontle mabapi le patlisiso e e sa ameng go batla

13. (1) Tumelelo ya thomelontle mabapi le patlisiso e e sa ameng go batla e ka rebolwa fela fa bothati jo bo rebolang jo bo supilweng mo Molawaneng wa bo 6 bo kgotsofetse gore thomelontle ya didirisiwa tse di maleba tsa baeloji tsa fa gae di tla nna tsa maikaelelo a kgatlhego ya setšhaba, go akaretsa –

- (a) tshomarelo ya bomefutafuta mo Aforika Borwa;
- (b) tlabololo ya ikonomi ya Aforika Borwa; kgotsa
- (c) go tokafatsa kitso ya saense le bokgoni jwa setegeniki jwa batho ba Aforika Borwa le ditheo.

(2) Tumelelo ya thomelontle ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tsa patlisiso e e sa ameng go batla —

- (a) e tshwanetse go nna mo sebopegong sa Mametlelelo ya bo 6 ya Melawana e;
- (b) e tshwanetse go kaya paka ya go dira ga yona;
- (c) e tshwanetse go totobatsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di amegang;
- (d) e tshwanetse go totobatsa bontsi jwa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di amegang;
- (e) e tshwanetse go totobatsa motswedi wa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae; e bile

- (f) e tshwanetse go rebolwa go ya ka melawana e e latelang -
- (i) didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e amanang le tsona, di ka dirisiwa fela mabapi le patlisiso e e seng ya kgwebo jaaka go totobaditswe mo tumelelong;
  - (ii) didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e amanang le tsona ga di a tshwanelwa go dirisediwa go batla;
  - (iii) motshodi wa tumelelo o tla rwala maikarabelo a ditsheyegelo tsa go fokotsa kgotsa go baakanya kutlwalo ya thomelontle mo tikologong, go ya ka karolo 28 ya NEMA;
  - (iv) didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e amanang le tsona ga di a tshwanelwa go rekisiwa, go abiwa kgotsa go sutisediwa kwa mothong yo mongwe ntle le tetla ya lekwalo ya bothati jo bo rebolang, e bile tela ga e ne e neelwa fa e le gore motho yo mongwe o ikaelela go dirisetsa didirisiwa mabapi le go batla; gape
  - (v) motshodi wa tetla o tshwanetse, ngwaga le ngwa kgotsa ka dinako tse di tthomamisitsweng ke bothati jo bo rebolang, go romela pegelo ya maemo go bothati jo bo rebolang mo sebopegong se se tthomamisitsweng ke bothati jo bo rebolang.

Karolo ya bo 4: Boikuelo

Ditshwetso tse di mabapi le boikuelo

14. (1) Mokopi a ka dira boikuelo, go ya ka karolo 94 ya Molao, kgatlhanong le tshwetso nngwe le nngwe –

- (a) ya go gana tumelelo;
- (b) ya go tsenya melawana ya tumelelo e e tlaleletsang melawana ya taolelo e e kopiwang go tsenngwa go ya ka Melawana e;
- (c) ya go phimola tumelelo.

Thulaganyo mo boikuelong

15. (1) Boikuelo bo tshwanetse go tsenngwa le Tona mo sebakeng sa malatsi a le 30 morago ga gore mokopi a amogele kitsiso ka ga tshwetso e go ikuelwang kgatlhanong le yona.

(2) Baamegi ba ba nang le kgatlhego mo boikuelong ba tshwanetse go neelwa khophi ya boikuelo le go itsisewe gore ban a le malatsi a le 15 go tswa mo letsatsing la kitsiso go tsenya di tlhagiso malebana le boikuelo le Tona.

(3) Boikuelo bo tshwanetse –

- (a) go tlhagisa mabaka a ka ona tshwetso e ikuelwang;
- (b) go supa baamegi bangwe le bangwe ba ba nang le kgatlhego mo boikuelong le go tlhagisa bosupi jwa gore khophi ya boikuelo e ne ya neelwa baamegi botlhe; gape
- (c) go nna le madi a a sa busiweng a a tlhagelelang mo Mametlelelong ya 1.

KGAOLO YA BO 3

DITUMELANO TSA TSHUTISO YA DILWANA, DITUMELANO TSA KABELANO YA MESOLA LE TAOLO YA LETLOLE LA TERASETE YA GO BATLA

Karolo yaP 1: Ditumelano

Ditumelano tsa tshutiso ya dilwana

16. (1) Batho ba ba amegang mo tumelanong ya tshutiso ya dilwana ke mokopi le moamegi jaaka go tlhalositswe mo ditemaneng 82(1)(a) le (b) tsa Molao o o tlamelang kgotsa o o neelang phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse kopo e amanang le tsona.

(2) Tona e tshwanetse go dumelela ditumelano tsotlhe tsa tshutiso ya dilwana kgotsa tlhabololo ngwe le ngwe mo ditumelanong tseo, go ya ka karolo 84(2) ya Molao.

(3) Tumelano ya tshutiso ya dilwana e tshwanetse go nna mo sebopegong sa bo 7 e bile e tshwanetse go nna le tshedimosetso e e totobaditsweng mo karolong 84(1)(b) ya Molao.

Ditumelano tsa kabelano ya mesola

17. (1) Batho ba ba amegang mo tumelano ya kabelano ya mesola ke mokopi le baamegi jaaka go kailwe mo karolong 82(1)(a) le (b) ya Molao.

(2) Tumelano ya kabelano ya mesola e tshwanetse go nna mo sebopegong sa Mametlelelo ya bo 8 e bile e tshwanetse go obamela dikarololwana 83(1) le (2) tsa Molao;

(3) Pele a ka letlelela tumelano ya kabelano ya mesola kgotsa tlhabololo ya tumelano eo, Tona –

(a) e tshwanetse go kgotsofala gore tumelano e siame le gore e lolametse ditlhopha tsotlhe;

(b) e ka ikgolaganya mongwe yo o nang le bokgoni go neelana ka kgakololo ya setegeniki ka ga tumelano; e bile

(c) e ka kopa tshwaelo ya setšhaba ka ga tumelano fa fela go sa tshwanelwa go neelwa setšhaba tshedimosetso ya khupamarama.

(4) Tona e ka gana go letlelela tumelano ya kabelano ya mesola ntle le fa tumelano ya mothale oo e tlamela ka -

(a) tokafatso ya kitso ya saense le bokgoni jwa setegeniki jwa batho, jwa ditheo tsa puso kgotsa jwa baagi ba fa gae go somarelao, go dirisa le go tlhabolola didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae; kgotsao

(b) tiro e nngwe e e tokafatsang tshomarelo, tiriso e e tswelelang le tlhabololo ya didirisiwa tse di maleba tsa baeloji tsa fa gae.

(5) Batshodi ba tumelelo ba tshwanetse go tsenya ngongorego mabapi le khophi ya ditumelano tsotlhe tsa kabelano ya mesola le Mokaedikakaretso, mo sebakeng sa kgwedi e lenngwe morago ga go fitlhelelwa ga tumelano kgotsa mo

sebakeng sa kgwedi e lenngwe morago ga go fitlhelwa ga ditlhabololo mo tumelanong eo.

Ditiro tsa motshodi wa tumelelo

18. (1) Motshodi wa tumelelo ya go batla kgotsa tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla o tshwanetse -

- (a) go itsise Mokaedikakaretso gore madi a a tshwanetseng go duelwa baamegi a tla tsenngwa leng kgotsa a tla duelwa leng ka mo Letloleng la Terasete ya Go batla jaaka go kailwe mo tumelanong ya kabelano ya mesola;
- (b) go itsise baamegi ba ba tshwanelwang ke mosola wa madi go ya ka tumelano ya kabelano ya mesola gore madi a ne a tsenngwa kgotsa a duelwa ka mo Letloleng la Terasete ya Go batla.

Karolo ya bo 2: Taolo ya Letlole la Terasete ya Go batla

Taolo ya Letlole la Terasete ya Go batla

19. (1) Go ya ka karolo 85(1) ya Molao, madi otlhe a a tswang mo ditumelanong tsa kabelano ya mesola e bile e le a baamegi a tshwanetse go duelwa ka mo Letloleng la Terasete ya Go batla.

(2) Letlole la Terasete ya Go batla le tla laolwa go ya ka Melawana ya Matlotlo e e rebotsweng go ya ka Molao wa Taolo ya Ditšhelete tsa Setšhaba wa 1999 (Molao wa No.1 wa 1999).

(3) Mabapi le go obamela Melawana ya Matlotlo –

- (a) tumelelo nngwe le nngwe ya kabelano ya mesola e tshwanetse go tsewa e le ntlha ya boikanyo e e tlhagisang maikaelelo a a rileng e ka yona madi a a amogetsweng ke Letlole la Terasete ya Go batla a ka diriswang;

(b) Mokaedikakaretso o rwele maikarabelo a go tlhokomela madi otlhe a a amogetsweng ke Letlole la Terasete ya Go batla le tiriso e e siameng, go ya ka tumelelo e e maleba ya kabelano ya mesola;

(c) Mokaedikakaretso a ka tšhatšha madi a a utlwagalang mabapi le taolo ya madi a a amogetsweng go ya ka tumelano ya kabelano ya mesola;

(4) Mokaedikakaretso o tshwanetse –

(a) go itsise bothati jotlhe jwa thebolo ka ga dintlha tsa banka tsa Letlole la Terasete ya Go batla, dintlha tseo di tshwanetse go neelwa batshodi wa tumelelo ka motsi wa thebolo tumelelo nngwe le nngwe;

(b) go itsise ditlhopha tsa tumelano ya kabelano ya mesola ka ga –

(i) madi mangwe le mangwe a a amogetsweng go ya ka tumelano eo;

(ii) madi a a tshwanetsweng go neelwa moamegi mongwe le mongwe go ya ka tumelano; le

(c) go aba madi otlhe a a amogetsweng go ya ka tumelano e e maleba ya kabelano ya mesola.

(5) Ditlamego tsa Mokaedikakaretso go ya ka molawana (4) di ka diriwa ngwaga le ngwaga ntle le fa paka e e farologaneng e –

(a) tlhagisiwa mo tumelanong e e maleba ya kabelano ya mesola; kgotsa

(b) e dumelanngwa magareng ga Mokaedikakaretso le ditlhopha tsa tumelano ya kabelano ya mesola.

(6) Fa e le gore ka lebaka lengwe fela, go na le madi a a setseng mo Letloleng la Terasete ya Go batla a e seng a motho ope go ya ka tumelano ya kabelano ya mesola, Mokaedikakaretso o tshwanetse go dirisetsa madi go nngwe kgotsa bontsi jwa tse di latelang -

(a) go somarela didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae;

- (b) go emanokeng go ya pele patlisiso ka ga didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae le kitso ya fa gae;
- (c) go thusa baagi ba fa gae –
  - (i) ka ga ditshwanelo tsa bona go ya ka Molao; le
  - (ii) go ba kgontsha go bua ka ga ditumelano tsa kabelano ya mesola tse di siameng gape di lolame;
- (d) go tokafatsa kitso ya saense le bokgoni jwa setegeniki go somarela, go dirisa le go tlhabolola didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae; kgotsa
- (e) tiro nngwe e e rotloetsang tshomarelo, tiriso ya tswelelo le tlhabololo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae go tswela Aforika Borwa mosola.

(7) Fa e le gore ga go kgonagale, ka lebaka lengwe fela, go duela mongwe fela madi a a mo tshwanetseng go ya ka go ya ka tumelano ya kabalenalo ya mesola, Mokaedikakaretso o tshwanetse –

- (a) go bona fa e le gore go na le motho yo mongwe kgotsa setheo se madi a tshwanetseng go se duela semolao;
- (b) fa e le gore ga go na motho yo o ka supiwang kgotsa setheo se madi a tshwanetseng go duelwa kwa go sona, o tshwanetse go bona ditlhopha tse dingwe tse di maleba mabapi le tumelano ka ga kabo ya madi morago ga moo a abe madi sentle le ka go lekana magareng ga ga baamegi ba ba setseng, fa ba le teng;
- (c) fa e le gore ga go na baamegi bape ba bangwe, o tshwanetse go aba madi go ya ka molawana wa bo (6).

KGAOLO YA BO 4

KA KAKARETSO

Melato

20. Motho o molato wa tlolomolao fa motho yoo –

(a) ntle le tumelelo -

(i) a amega mo go batleng go go akaretsang didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae;

(ii) fa a romela ntle go tswa mo Rephaboliking didirisiwa dingwe le dingwe tsa baeloji tsa fa gae ka maikaelelo a go batla kgotsa patlisiso e nngwe;

(b) a dira tiro e tumelelo e neng ya e rebolelwa mme e se go ya ka melawana e tumelelo e neng ya e rebolelwa;

(c) a dumelela kgotsa a letla motho yo mongwe go dira, kgotsa go tlogela go dira sengwe e leng molato go ya ka melawana e;

Dikotlhao

21. (1) Motho yo o bonweng molato go ya ka molawana wa bo 20 o tshwanelwa ke –

(a) kgolegelo sebaka se se sa feteng dingwaga di le tlhano;

(b) tuediso e e maleba;kgotsa

(c) tuediso le kgolegelo eo.

(2) Tuediso go ya ka molawanapotlana (1) ga e a tshwanela go feta madi a a tthagisitsweng go ya ka Molao wa Paakanyo ya Dituediso wa 1991 (Molao wa No. 101 wa 1991).

Dikaelo tsa kgabaganyo

22. (1) Go ya ka melawanapotlana (2) le (3), mongwe le mongwe yo o amegang ka tshimololo ya Melawana e mo porojekeng ya go batla, a ka tswelala pele ka porojeke eo go letilwe thebolo ya tumelelo ya go batla.

(2) Motho yo o amegang mo porojekeng ya go batla e e setseng e simolotse o tshwanetse, mo sebakeng sa **dikgwedi di le thataro** se se mabapi le go tsena tirisong ga Melawana e, go romela Tona kopo ya tumelelo ya go batla go ya ka Kgaolo ya bo 2 ya Melawana e.

(3) Fa e le gore porojeke ya go batla e e setseng e simolotse e akaretsa dikgatlhego tsa baamegi tse di kopiwang go sirelediwa ke karolo 82 ya Molao, mokopi wa tumelelo ya go batla o tshwanetse –

(a) go bua le go tsena mo ditumelanong tse di maleba tsa kabelano ya melao le baaamegi ba ba supilweng;

(b) go tsenya mo kopong ya tumelelo ya go batla e e rometsweng Tona go ya ka molawanapotlana (2) –

(i) ditumelano tse di saenilweng tsa kabelano ya mesola tse di dumelanweng le baamegi; kgotsa

(ii) kopo ya lekwalo ya tsereganyo ya Tona ka maikaelelo a go buisanela ditumelano tseo, go ya ka karolo 82(4)(b) ya Molao, fa e le gore ga go a ka ga kgonagala go swetsa ka ga ditumelano tsa kabelano ya mesola mo sebakeng sa **dikgwedi di le thataro** tse di kailweng mo molaowanengpotlana (2).

(4) Porojeke ya go batla e e setseng e simolotse -

(a) e tshwanetse go khutlisiwa fa e le gore –

(i) kopo ya tumelelo ya go batla e gannwe; kgotsa

(ii) tumelano ya kabelano ya mesola ga e ise e swediwe go sa kgathalesege tseregno ya ga Tona;

(b) e ka tswelala pele fa e le gore tumelelo ya go batla e rebotswe, go ikaegile ka melawana mengwe le mengwe e e tlhagelelang mo tumelelong eo.

Thaetlele e Khutshwane le Tshimololo

23. Melawana e, e bidiwa Melawana e e mabapi le Go batla, Go fitlhelela le Kabelano ya Mesola ya 2008 e bile e tla tsena mo tirisong ka letlha le le beilweng ke Tona ka kitsiso mo Kaseteng.

MAMETLELELO YA 1

MADI A A KAILWENG A A SA BUSEWENG

1. Madi a tumelelo

1.1. Tumelelo ya go batla (Molawana wa bo 11) R5
000

1.2. Tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla (Molawana wa bo 12) R5 200

1.3. Tumelelo ya thomelontle mabapi le patlisiso e e sa ameng go batla (Molawana wa bo 13) R 100

2. Boikuelo go ya ka Molawana wa bo 15

Madi a boiuelo R50

MAMETLELELO YA BO 2

KAROLO YA 1: KOPO YA TUMELELO YA GO BATLA

KAROLO YA BO 2: KOPO YA TUMELELO YA THOMELONTLE MABAPI LE GO BATLA

Dintlha mabapi le go tlatsa foromo:

1. Fa e le gore o dira kopo ya tumelelo ya go batla mme o se na maikaelelo a go romela ntle didirisiwa tse di maleba tsa baeloji tsa fa gae, o tshwanetse fela go tlatsa karolo ya 1 ya foromo e.
2. Fa e le gore o dira kopo ya tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla, o tshwanetse go tlatsa karolo ya 1 le ya bo 2 ya foromo e.
3. Fa e le gore sepeisi ga se a lekana mo foromong e, tshedimosetso e nngwe e ka tsenngwa ka mokgwa wa Dimametlelelo.

MOFUTA WA TUMELELO E E KOPILWENG (Tshwaya lebokoso le le maleba)

Tumelelo ya go batla:

Tumelelo ya thomelontle e e tshwaraganeng le ya go batla:

KGATO YA POROJEKE YA GO BATLA (Tshwaya lebokoso le le maleba)

Kgato ya tlatlisiso:

Kgato ya kgwebo:

KAROLO YA 1: KOPO YA TUMELELO YA GO BATLA

MOKOPI

Fa e le gore mokopi ke motho wa semolao tlatsa ditlelose 1 – 7 tse di fa tlase

1. Leina ka botlalo la setheo kgotsa mokgatlo:

---

2. A mokgatlo wa semolao o kwadisitswe mo Aforika Borwa? E/N

3. Fa e le gore ke ee, neelana ka nomoro ya kwadiso ya Aforika Borwa ya mokgatlo wa semolao:

---

4. Fa go se jalo, mokgatlo o kwadisitswe kwa nageng efe o be o neelane ka nomorotshupetso:

---

5. Neelana ka dintlha tsa kwadiso tsa mokgatlo wa semolao (go akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

---

6. Leina la motho yo go ka ikgolaganngwang le ena mo mokgatlong wa semolao (tsenya khophi e e sethifaelweng ya ID):

---

7. Maemo a motho yo go ka ikgolaganngwang le ena:

Fa e le gore mokopi ke motho wa tlholego tlatsa ditlelose 8 - 12 tse di fa tlase

8. Leina la mokopi: _____

9. Nomoro ya boitshupo ya mokopi (tsenya gape khophi e e sethifaelweng ya ID): _____

10. Dintlha tsa kgolagano tsa mokopi (go akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

_____

11. A mokopi o amana le mokgatlho wa semolao? E/N

12. Fa e le gore ke ee, neelana ka leina le dintlha tsa kgolagano tsa mokgatlho wa semolao (go akaretsa leina la motho yo go ka ikgolaganngwa le ena (akaretsa leina la motho yo go ka ikgolaganngwang le ena, aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

_____

Karolo e e e setseng e tshwanetse go tladiwa ke bakopi botlhe

13. Maina le dintlha tsa kgolagano (akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili) ya badirisani botlhe ba bangwe:

_____

14. Supa palo ya badirisani botlhe ba bangwe (tsenya gape khophi e e sethifaelweng ya ID):

_____

15. Maina le dintlha tsa kgolagano (akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili) tsa batho ba ba yang go dira porojeke ya go batla:

_____

16. Supa palo ya batho ba ba yang go dira porojeke ya go batla (tsenya gape dikhopi tse di sethifaelweng tsa di-ID):

_____

17. A go na le baetleetsi ba boditšhabatšha ba ba tlamelang porojeke e ka matlole? E/N

18. Fa e le gore ke ee, neelana ka maina a bona le dintlha tsa kgolagano (akaretsa leina la motho yo go ka kgolaganngwang le ena, aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

---

19. A go na le baetleetsi ba Aforika Borwa ba ba tlamelang porojeke e ka matlole? E/N

20. Fa e le gore ke ee, neelana ka maina a bona le dintlha tsa kgolagano (go akaretsa leina la motho yo go ka ikgolaganngwang le ena, aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

DIDIRISIWA TSA BAELOJI TSA FA GAE

21. Tlhagisa mofuta wa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e di batlelang, lotso, losika kgotsa ditlhopha tse amang tsa dimela kgotsa diphologolo, karolo ya setshedi se se tshwanetseng go tsewa kgotsa go bonwa, bontsi jwa didirisiwa tse di tshwanetseng go tsewa kgotsa go bonwa le karolo e e rileng kgotsa motswedi o mo go ona sedirisiwa sengwe le sengwe se tshwanetseng go tsewa kgotsa go bonwa.

Mofuta wa sethedi	Lotso, losika ditlhopha tse di amanang tsa dimela kgotsa diphologolo (maina a saense le a a tlwaelegileng) (fa go	Karolo ya setshedi se se tswaneng go tsewa	Bontsi	Tshedimosetso ka botlalo ya fa gae (dipuiso tsa GIS fa go kgonagala)

	kgonagala)			
Sekao: Semela	Aloe ferox	Matlhare	6 kg	....

PATLISISO E E FETILENG LE DIKOPO TSA DITUMELELO

22. Mabapi le didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di tlhagelelang fa godimo, a kopo e nngwe ya tumelelo go ya ka Molao kgotsa go ya ka peomolao e nngwe e setse e rometswe, mo nakong e e fetileng kgotsa ka gangwe le kopo e? E/N

23. Fa e le gore ke ee, a kopo e ne ya neelwa, ya ganwa kgotsa e sa ntse e letilwe?

---

24. Fa e le gore kopo e ne ya neelwa, neelana ka dintlha tse di latelang o be o tsenye khophi ya tumelelo.

Nomoro ya tumelelo	Bothati jwa thebolo	Letlha la thebolo

25. Fa e le gore kopo e sa ntse e letilwe, neelana ka nomorotshupetso ya bothati jwa thebolo:

TSHENOLO YA TSHEDIMOSETSO

26. A tshedimosetso yotlhe ya didirisiwa e setse e senoletswa mongwe, setheo sa puso kgotsa setšhaba se se tlamelang kgotsa se se neelanang ka phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae gape le baagi bangwe ba ba supilweng ba fa gae ba ba nang le kitso ya tlholego kgotsa ya tiriso ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae? E/N

27. Netefatsa karabo ya gago ya temana e e fa godimo ka go tlhagisa tshedimosetso yotlhe e e senotsweng.

BAAMEGI

NOTE: Fa e le gore motho mongwe fela, setheo sa puso kgotsa setšhaba se kopiwa go tlamela kgotsa go neelana ka phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae, tetla ya sona e tshwanetse go bonwa le tumelano ya tshutiso ya dilwana (MTA) mo sebopegong sa Mametlelelo ya bo 4 le tumelano ya kabelano ya mesola (BSA) mo sebopegong ya Mametlelelo ya bo 5 di tshwanetse go tsenngwa mo kopong e.

28. Supa motho, setheo sa puso kgotsa setšhaba se tetla ya sona e kopiwang o be o kaye fa e le gore MTA le BSA di setse di sweditse le sona. Ditumelano tse di tshwanetse go tsenngwa mo kopong e.

Motlamedi wa phitlhelelo	MTA e sweditswe le go tsenngwa?	BSA e sweditswe le go tsenngwa?

NOTE: Fa e le moagi wa fa gae kgotsa baagi ba fa gae ba supilwe, tumelano ya kabelano ya mesola (BSA) mo sebopegong sa Mametlelelo ya bo 5 e tshwanetse go swediwa le moagi yoo kgotsa baagi bao e bile e tshwanetse go tsenngwa mo kopong e.

29. Ke dikgato dife tse di tserweng go supa baagi bangwe le bangwe ba fa gae ba tiro ya bona kgotsa kitso ya bona ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae e kopo e amanang le yona, di ka tswang di simolotswe kgotsa di nnile le seabe mo go batleng go go tshisintsweng?

---

30. Tlhaloso/boleng jwa kitso ya setso kgotsa tiron ya molomo/e e kwadilweng): _____

---

31. Tlhalosa baagi bangwe le bangwe ba fa gae ba ba supilweng gape mo ntlheng nngwe le nngwe o kaye fa e le gore BSA e sweditswe le bona gape le fa e le gore tumelano eo e tsentswe mo kopong e.

Setšhaba sa fa gae	BSA e sweditswe?	BSA e tsentswe?

32. A ditumelano di setse di sweditswe mabapi le didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae le ditlhopha tsa tirisano tse di seng baagi go ya ka Molao?

E/N

33. Fa e le gore ke ee, a ditumelano tseo di senoletswe –

33.1. mongwe fela, setheo sa puso kgotsa setšhaba kgotsa baagi se se kgotsa ba ba neelanang ka phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae? E/N

33.2. setšhaba sa fa gae kgotsa baagi ba fa gae ba ba nang le kitso ya fa gae kgotsa tiriso ya fa gae ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae? E/N

34. A go na le thuso e e tlhokegang go tswa kwa bothating jwa thebolo go swetsa ka ga ditumelano tse di botlhokwa? E/N

35. Fa e le gore ke ee, totobatsa boleng jwa thuso e e tlhokegang le gore goreng thuso e, e tlhokega.

TSHISINYO YA POROJEKE

36. Tshisinyo ya botlalo ya porojeke e tshwanetse go tsenngwa mo kopong e, e e tlhagisang tse di latelang –

36.1. maitlhommo a porojeke ya go batla;

36.2. mesola e e ka tlhagelelang mo porojekeng;

36.3. thutatsela e e tshisintsweng;

36.4. dibaka tse di tshisintsweng (seka, paka e e tlhokegang ya go siama ga tumelelo);

36.5. dikelotlhko dingwe le dingwe tse di maleba tsa tikologo go akaretsa dikutlwalo tsa go tsewa ga didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae le dikgato tse di tshisintsweng tsa go fokotsa kgotsa go bakanya dikutlwalo tseo;

36.6. dithulaganyo tsa go bega;

36.7. ditlamorago tse di elediwang tsa porojeke; le gore

36.8. go tla diragala eng ka dsampole tse di latlhlilweng/ tse di sa tlholeng di dira kwa bokhutlong jwa patlisiso.

MADI

37. A madi a bokana ka R5 000 a setse a duetswe? Tsweetswee tsenya khophi ya lenanetheko.

Y/N

Tshaeno ya mokopi wa tumelelo ya go batla:

_____ **Letlha:** _____

Maemo a tshaeno: _____

Netefatso ya mokgatlho wa semolao, fa go le maleba

Leina la mokgatlho wa semolao:

_____

Tshaeno ya motlhankedi yo o dumeletsweng sentle go tswa kwa mokgatlhong wa semolao:

_____ **Letlha:** _____

**KAROLO YA BO 2: KOPO YA TUMELELO YA THOMELONTLE E E MABAPI
LE GO BATLA**

<p>Mokopi yo o tlatsang karolo e o tshwanetse gape go tlatsa le go saena karolo ya 1</p>

MOAMOGEDI WA DIDIRISIWA TSA BAELOJI TSA FA GAE TSE ROMELWANG NTLE (MOROMELATENG)

1. Leina la moamogedi/la moromelateng:

_____

2. Dintlha tsa kgolagano tsa moamogedi/tsa moromelateng (akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):_____

_____
_____

DITLHOKEGO TSA PEOMOLAO E NNGWE

3. A o setse o abametse, kgotsa o setse o tsere dikgato tsa go obamela ditlhokego tse dingwe tsa peomolao mabapi le go tsewa le go romelwa ntle ga didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae? Neelana ka dintlha, go akaretsa dinomorotshupetso le dinomoro tsa dilo tse di rwalwang le gore di ya kwa kae kgotsa batho ba ba mo loetong fa go le maleba:

_____
_____
_____

MAIKAELELO A THOMELONTLE

4. Tlhagisa maikaelelo a go romelwa ntle ga didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae:

_____
_____

5. A go batla go go ikaelelwang go go mabapi le kopo ya tumelelo, go tla nna le mosola mabapi le –

5.1. tshomarelo ya bomefutafuta mo Aforika Borwa

E/N

5.2. tlhabololo ya ikonomi ya Aforika Borwa E/N

5.3. morero o mongwe o o kgatlhegelwang ke setšhaba? E/N

6. Fa e le gore ke ee, neelana ka dintlha:

MADI

7. A madi a bokana ka R5200 a setse a duetswe? Tsweetswee tsenya khophi ya lenanetheko. E/N

Tshaeno ya mokopi wa tumelelo:

_____ **Letlha:** _____

Maemo a tshaeno: _____

Netefatso ya mokgatlho wa semola, fa go le maleba

Leina la mokgatlho wa semolao:

_____

Tshaeno ya motlhankedi yo o dumeletsweng sentle go tswa kwa mokgatlhong wa semolao:

_____ **Letlha:** _____

MAMETLELELO YA BO 3

KOPO YA TUMELELO YA THOMELONTLE MABAPI LE GO DIRA PATLISISO E E SA AMENG GO BATLA

Dintlha ka ga go tlatsa foromo:

Fa e le gore sepeisi se se sa lekanang se neetswe mo foromong e, tshedimosetso ya tlaleletso e ka tsenngwa ka mokgwa wa dimametlelelo.

MOKOPI

Fa e le gore mokopi ke motho wa semolao tlatsa ditlelose 1 – 7 fa tlase

1. Leina ka botlalo la setheo kgotsa mokgatlo:

---

2. A mokgatlo wa semolao o kwadisitswe mo Aforika Borwa? E/N

3. Fa e le gore ke ee, neelana ka nomoro ya kwadiso ya Aforika Borwa ya mokgatlo wa semolao:

---

4. Fa go se jalo, mokgatlo o kwadisitswe kwa nageng efe o be o neelane ka nomorotshupetso:

---

5. Neelana ka dintlha tsa kwadiso tsa mokgatlo wa semolao (go akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

---

6. Leina la motho yo go ka ikgolaganngwang le ena mo mokgatlong wa semolao (tsenya khophi e e sethifaelweng ya ID):

---

7. Maemo a motho yo go ka ikgolaganngwang le ena:

Fa e le gore mokopi ke motho wa tlholego tlatsa ditlelose 8 - 12 tse di fa tlase

8. Leina la mokopi: _____

9. Nomoro ya boitshupo ya mokopi (tsenya gape khophi e e sethifaelweng ya ID): _____

10. Dintlha tsa kgo lagano tsa mokopi (go akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

---

11. A mokopi o amana le mokgatlho wa semolao? E/N

12. Fa e le gore ke ee, neelana ka leina le dintlha tsa kgo lagano tsa mokgatlho wa semolao (go akaretsa leina la motho yo go ka ikgolaganngwa le ena (akaretsa leina la motho yo go ka ikgolaganngwang le ena, aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

Karolo e e e setseng e tshwanetse go tladiwa ke bakopi botlhe

13. Maina le dintlha tsa kgo lagano (akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili) ya badirisani botlhe ba bangwe:

---

14. Supa palo ya badirisani botlhe ba bangwe (tsenya gape khophi e e sethifaelweng ya ID):

---

15. Maina le dintlha tsa kgolagano (akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili) tsa batho ba ba yang go dira porojeke ya go batla:

---

16. Supa palo ya batho ba ba yang go dira porojeke ya go batla (tsenya gape dikhopi tse di sethifaelweng tsa di-ID):

---

17. A go na le baetleetsi ba boditšhabatšha ba ba tlamelang porojeke e ka matlole? E/N

18. Fa e le gore ke ee, neelana ka maina a bona le dintlha tsa kgolagano (akaretsa leina la motho yo go ka kgolaganngwang le ena, aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

---

19. A go na le baetleetsi ba Aforika Borwa ba ba tlamelang porojeke e ka matlole? E/N

20. Fa e le gore ke ee, neelana ka maina a bona le dintlha tsa kgolagano (go akaretsa leina la motho yo go ka ikgolaganngwang le ena, aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

MOAMOGEDI WA DIDIRISIWA TSA BAELOJI TSA FA GAE TSE ROMELWANG NTLE (MOROMELATENG)

21. Leina la moamogedi/la moromelateng:

---

22. Dintlha tsa kgolagano tsa moamogedi/tsa moromelateng (akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili): _____

DIDIRISIWA TSA BAELOJI TSA FA GAE

23. Tlhagisa mofuta wa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e di batlelang, lotso, losika kgotsa ditlhopha tse amang tsa dimela kgotsa diphologolo, karolo ya setshedi se se tshwanetseng go tsewa kgotsa go bonwa, bontsi jwa didirisiwa tse di tshwanetseng go tsewa kgotsa go bonwa le karolo e e rileng kgotsa motswedi o mo go ona sedirisiwa sengwe le sengwe se tshwanetseng go tsewa kgotsa go bonwa.

Mofuta wa sethedi	Lotso, losika ditlhopha tse di amanang tsa dimela kgotsa diphologolo (maina a saense le a a tlwaelegileng) (fa go kgonagala)	Karolo ya setshedi se se tswaneng go tsewa	Bontsi	Tshedimosetso ka botlalo ya fa gae (dipuiso tsa GIS fa go kgonagala)
Sekao: Semela	Aloe ferox	Matlhare	6 kg	....

DITUMELELO TSA NAKO E E FETILENG

24. Mabapi le didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di tlhagelelang fa godimo, a kopo e nngwe ya tumelelo go ya ka Molao kgotsa go ya ka peomolao e nngwe e setse e rometswe, mo nakong e e fetileng kgotsa ka gangwe le kopo e? E/N

25. Fa e le gore ke ee, a kopo e ne ya neelwa, ya ganwa kgotsa e sa ntse e letilwe?

---

26. Fa e le gore kopo e ne ya neelwa, neelana ka dintlha tse di latelang o be o tsenye khophi ya tumelelo.

Nomoro ya tumelelo	Bothati jwa thebolo	Letlha la thebolo

Fa e le gore kopo e sa ntse e letilwe, neelana ka nomerotshupetso ya bothati jwa thebolo: _____

DITLHOKEGO TSA PEOMOLAO E NNGWE

27. A o setse o abametse, kgotsa o setse o tsere dikgato tsa go obamela ditlhokego tse dingwe tsa peomolao mabapi le go tsewa le go romelwa ntle ga didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae? Neelana ka dintlha, go akaretsa dinomerotshupetso le dinomoro tsa dilo tse di rwalwang le gore di ya kwa kae kgotsa batho ba ba mo loetong fa go le maleba:

TSHISINYO YA POROJEKE

28. Tshisinyo ya botlalo ya porojeke e tshwanetse go tsenngwa mo kopong e, e e tlhagisang tse di latelang –

28.1. maitlomo a porojeke ya go batla;

28.2. mesola e e ka tlhagelelang mo porojekeng;

28.3. thutatsela e e tshisintsweng;

28.4. dibaka tse di tshisintsweng (sekao, paka e e tlhokegang ya go siama ga tumelelo);

28.5. dikelotlhko dingwe le dingwe tse di maleba tsa tikologo go akaretsa dikutlwalo tsa go tsewa ga didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae le dikgato tse di tshisintsweng tsa go fokotsa kgotsa go bakanya dikutlwalo tseo;

28.6. dithulaganyo tsa go bega;

28.7. ditlamorago tse di elediwang tsa porojeke; le gore

28.8. go tla diragala eng ka dsampole tse di lathilweng/ tse di sa tsholeng di dira kwa bokhutlong jwa patlisiso.

MAIKAELELO A THOMELONTLE

29. Tlhagisa maikaelelo a go romelwa ntle ga didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae:

---

30. A go batla go go ikaelelwang go go mabapi le kopo ya tumelelo, go tla nna le mosola mabapi le –

30.1. tshomarelo ya bomefutafuta mo Aforika Borwa E/N

30.2. tlabololo ya ikonomi ya Aforika Borwa E/N

30.3. morero o mongwe o o kgatlhegelwang ke setšhaba? E/N

31. Fa e le gore ke ee, neelana ka dintlha:

MADI

32. A madi a bokana ka R200 a setse a duetswe? Tsweetswee tsenya khophi ya lenanetheko. E/N

Tshaeno ya mokopi wa tumelelo:

_____ **Letlha:** _____

Maemo a tshaeno: _____

Netefatso ya mokgatlho wa semola, fa go le maleba

Leina la mokgatlho wa semolao:

Tshaeno ya motlhankedi yo o dumeletsweng sentle go tswa kwa mokgatlhong wa semolao:

_____ **Letlha:** _____

MAMETLELELO YA BO 4

TUMELELO YA GO BATLA

Tumelelo e e rebolwa go ya ka Molawana wa bo 11 wa Melawana e e mabapi le Go batla, Phitlhelelo le Kabelano ya Mesola

1. Leina la motshodi wa tumelelo:

---

2. Aterese bonno ya motshodi wa tumelelo/ya poso, mogala, fekese le aterese ya imeili:

---

3. Leina la motho yo o rweleng maikarabelo a go batla (fa le farologana mo go la motshodi wa tumelelo):

---

4. Supa palo ya motshodi wa tumelelo kgotsa ya motho yo o rweleng maikarabelo a go batla:

---

5. Fa e le gore kopo e ne e le kopo ya tshwaraganelo, maina a bakopi ba bangwe:

---

6. Dintlha tsa kgolagano tsa bakopi botlhe ba bangwe:

---

7. Boleng jwa tumelelo: Tumelelo e, e letla motshodi wa tumelelo go dirisa didirisiwa tse di latelang tsa baeloji tsa fa gae ka maikaelelo a go batla , mo bontsing jo bo totobaditsweng le go kokoanya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae mo dikarolong tse di tlhagelelang fa tlase:

Mofuta wa sethedi	Lotso, losika ditlhopha tse di amanang tsa dimela kgotsa diphologolo (maina a saense le a a tlwaelegileng) (fa go kgonagala)	Karolo ya setshedi se se tswaneng go tsewa	Bontsi (Kaya fa go na le ditekanyetso mo bontsing jwa disampole)	Tshedimosetso ka botlalo ya fa gae (dipuiso tsa GIS fa go kgonagala)
Sekao: Semela	Aloe ferox	Matlhare	6 kg	....

8. Paka ya tumelelo: Tumelelo e, e maleba go fitlha _____.

9. Ditumelano mabapi le kabelano ya mesola le ditumelano mabapi le tshutiso ya dilwana: Tumelelo e, e tshwanetse go buisiwa le ditumelano tse di latelang tsa kabelano ya mesola le ditumelano tsa tshutiso ya dilwana tse go dumelanweng ka ga tsona le baamegi ba ba akanngwang mo karolong 82(1) ya Molao wa Bomefutafuta.

_____

_____

10. Melawana: Tumelelo e e rebolwa go ikaegilwe ka melawana e e latelang

–

- 10.1. motshodi wa tumelelo ga a tshwanela go sutisetsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e e amanang le tsona kwa mothong yo mongwe ntle le tetla ya pele e e sedimositsweng ka lekwalo ya bothati jwa thebolo fela ka fa tlase ga tumelano ya lekwalo e e nang le melawana e e seng bobebe go gaisa e e dirang go motshodi wa tumelelo go ya ka tumelelo e le ditumelano tse dingwe tse di kailweng mo temaneng ya 9;
- 10.2. motshodi wa tumelelo o tshwanetse go romela pegelo ya kgatelopele kwa bothating jwa thebolo mo sebakeng sa ngwaga o le mongwe sa letlha la tumelelo e mme morago ga foo ngwaga le ngwaga.
- 10.3. fa e le gore badirisani ba bašwa ba tsenela porojeke ya go batla e tumelelo e, e rebolelwang yona, motshodi wa tumelelo o tshwanetse go itsise bothati jwa thebolo ka lekwalo.
- 10.4. madi otlhe a a tshwanetseng go neelwa baamegi go ya ka tumelano ya kabelano ya mesola a tshwanetse go duelwa ka mo Letloleng la Terasete ya Go batla, jaaka go kopiwa ke karolo 85(1) ya Molao; e bile
- 10.5. motshodi wa tumelelo o tla rwala maikarabelo a ditshenyegelo tsa go bebofatsa kgotsa go baakanya kutlwalo ya go batla mo tikologong, go ya ka karolo 28 ya Molao wa Bosetšhaba wa Taolo ya Tikologo wa 107 wa 1998; gape
- 10.6. (melawana ya tlaleletso e ka tsenngwa fa)_____
- 10.7. _____

E saenilwe ke Tona ya Merero ya Tikologo le Bojanala

Tshaeno

Letlha

MAMETLELELO YA BO 5

TUMELELO YA THOMELONTLE E E TSHWARAGANENG LE YA GO BATLA

Tumelelo e e rebolwa go ya ka Molawana wa bo 12 wa Melawana e e mabapi le Go batla, Phitlhelelo le Kabelano ya Mesola

1. Leina la motshodi wa tumelelo:

(iv) Aterese bonno ya motshodi wa tumelelo/ya poso, mogala, fekese le aterese ya imeili:

_____

(v) Leina la motho yo o rweleng maikarabelo a go batla (fa le farologana mo go la motshodi wa tumelelo):_____

_____

(vi) Supa palo ya motshodi wa tumelelo kgotsa ya motho yo o rweleng maikarabelo a go batla:

_____

(vii) Fa e le gore kopo e ne e le kopo ya tshwaraganelo, maina a bakopi ba bangwe:

_____

(viii) Dintlha tsa kgolagano tsa bakopi botlhe ba bangwe:_____

(ix) **Leina le dintlha tsa kgolagano tsa moromelateng:**

- (x) **Boleng jwa tumelelo:** Tumelelo e, e letla motshodi wa tumelelo go dirisa didirisiwa tse di latelang tsa baeloji tsa fa gae ka maikaelelo a go batla , mo bontsing jo bo totobaditsweng le go kokoanya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae mo dikarolong tse di tlhagelelang fa tlase:

Mofuta wa sethedi	Lotso, losika ditlhophatse di amanang tsa dimela kgotsa diphologolo (maina a saense le a tlwaelegileng)	Mokgwao e tla romelwang ntle ka ona	Bontsi (Kaya fa go na le ditekanyets o mo bontsing jwa disampole)	Lefelo la thomelontle	Lefelo la thomeloteng	Tshedimosetso ka botlalo ya fa gae (dipuiso tsa GIS fa go kgonagala)

9. **Paka ya tumelelo:** Tumelelo e, e maleba go fitlha _____.

10. **Ditumelano mabapi le kabelano ya mesola le ditumelano mabapi le tshutiso ya dilwana:** Tumelelo e, e tshwanetse go buisiwa le ditumelano tse di latelang tsa kabelano ya mesola le ditumelano tsa tshutiso ya dilwana tse go dumelanweng ka ga tsona le baamegi ba ba akanngwang mo karolong 82(1) ya Molao wa Bomefutafuta.

---

11. Melawana: Tumelelo e e rebolwa go ikaegilwe ka melawana e e latelang –

11.1. motshodi wa tumelelo a ka didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae mabapi le mabaka a a latelang fela:_____

11.2. motshodi wa tumelelo o tshwanetse go obamela ditlhokego tsotlhe tse dingwe tsa peomolao mabapi le thomelontle e e siameng ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae;

11.3. motshodi wa tumelelo ga a tshwanela go sutisetsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e e amanang le tsona kwa mothong yo mongwe ntle le tetla ya pele e e sedimositsweng ka lekwalo ya bothati jwa thebolo fela ka fa tlase ga tumelano ya lekwalo e e nang le melawana e e seng bobebe go gaisa e e dirang go motshodi wa tumelelo go ya ka tumelelo e le ditumelano tse dingwe tse di kailweng mo temaneng ya 10;

11.4. motshodi wa tumelelo o tshwanetse go romela pegelo ya kgatelopele kwa bothating jwa thebolo mo sebakeng sa ngwaga o le mongwe sa letlha la tumelelo e mme morago ga foo ngwaga le ngwaga;

11.5. fa e le gore badirisani ba bašwa ba tsenela porojeke ya go batla e tumelelo e, e rebolelwang yona, motshodi wa tumelelo o tshwanetse go itsise bothati jwa thebolo ka lekwalo;

11.6. madi otlhe a a tshwanetseng go neelwa baamegi go ya ka tumelano ya kabelano ya mesola a tshwanetse go duelwa ka mo Letloleng la Terasete ya Go batla, jaaka go kopiwa ke karolo 85(1) ya Molao; e bile

11.7. motshodi wa tumelelo o tla rwala maikarabelo a ditshenyegelo tsa go bebofatsa kgotsa go baakanya kutlwalo ya go batla mo tikologong, go ya ka karolo 28 ya Molao wa Bosetšhaba wa Taolo ya Tikologo wa 107 wa 1998; gape

11.8. melawana ya tlaleletso e ka tsenngwa fa_____

11.9. _____

E saenilwe ke Tona ya Merero ya Tikologo le Bojanala

_____
Tshaeno

_____
Letlha

MAMETLELELO YA BO 6

TUMELELO YA THOMELONTLE MABAPI LE GO DIRA PATLISISO E E SA AMENG GO BATLA

**Tumelelo e e rebolwa go ya ka Molawana wa bo 13 wa Melawana e e mabapi
le Go batla, Phitlhelelo le Kabelano ya Mesola**

4. 1. Leina la motshodi wa tumelelo:

_____

**5. Aterese bonno ya motshodi wa tumelelo/ya poso, mogala, fekese le
aterese ya imeili:**

_____

_____

6. Leina la motho yo o rweleng maikarabelo a go batla (fa le farologana mo go la motshodi wa tumelelo):

---

4. Supa palo ya motshodi wa tumelelo kgotsa ya motho yo o rweleng maikarabelo a go batla:

---

5. Fa e le gore kopo e ne e le kopo ya tshwaraganelo, maina a bakopi ba bangwe:

---

6. Dintlha tsa kgolagano tsa bakopi botlhe ba bangwe: _____

---

7. Leina le dintlha tsa kgolagano tsa moromelateng:

—

8. **Boleng jwa tumelelo:** Tumelelo e, e letla motshodi wa tumelelo go romela ntle, ka bontsi jo bo totobaditsweng, didirisiwa tse di latelang tsa baeloji tsa fa gae mabapi le go dira patlisiso e e sa ameng go batla.

Mofuta wa sethed	Lotso, losika ditlhopha tse di amanang tsa dimela kgotsa diphologolo (maina a saense le a a tlwaelegileng)	Mokgwa o e tla romelwang ntle ka ona	Bontsi (Kaya fa go na le ditekanyets o mo bontsing jwa disampole)	Lefelo la thom elontle	Lefelo la thomel oteng	Tshedimosetso ka botlalo ya fa gae (dipuiso tsa GIS fa go kgonagala)
-------------------------	---	---	--	-------------------------------	-------------------------------	---

9. Paka ya tumelelo: Tumelelo e, e maleba go fitlha _____.

10. Melawana: Tumelelo e, e rebolwa go ikaegilwe ka melawana e e latelang –

10.1 didirisiwa tsa baeloji tse tumelelo e e amang le tsona, di ka dirisediwa

fela mabaka a a latelang a patlisiso e e seng ya kgwebomay only:

10.2 motshodi wa tumelelo o tshwanetse go obamela ditlhokego tsotlhe tse dingwe tsa peomolao mabapi le kokoanyo le thomelontle ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae;

10.3 didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelelo e amanang le tsona ga di a tshwanelwa go dirisediwa mabaka a go batla,

10.4 motshodi wa tumelelo o tla rwala maikarabelo a ditshenyegelo tsa go bebofatsa kgotsa go baakanya kutlwalo ya go batla mo tikologong, go ya ka karolo 28 ya Molao wa Bosetšhaba wa Taolo ya Tikologo wa 107 wa 1998;

10.5 motshodi wa tumelelo ga a tshwanela go sutisetsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae kwa mothong yo mongwe ntle le tetla ya pele e e sedimositsweng ka lekwalo ya bothati jwa thebolo mabapi le tumelelo e ya thomelontle fela ka fa tlase ga tumelano ya lekwalo e e nang le melawana e e seng bobebe go gaisa e e dirang go motshodi wa tumelelo go ya ka tumelelo e. Bothati jwa thebolo ga bo ne bo neela tetla e fa motho yo mongwe a ikaelela go dirisetsa didirisiwa mabaka a go batla;

- 10.6 motshodi wa tumelelo o tshwanetse go romela pegelo ya kgatelopele kwa bothating jwa thebolo ka _____ kgotsa, mo sebakeng sa ngwaga o le mongwe sa letlha la thebolo ya tumelelo e (phimola sengwe le sengwe se seng maleba). Morago, motshodi wa tumelelo o tshwanetse go romela dipegelo tsa kgatelopele ngwaga le ngwaga, kgotsa ka _____ (phimola sengwe le sengwe se seng maleba);
- 10.7 fa badirisani ba bašwa ba tsenela porojeke ya patlisiso e tumelelo e e reboletsweng, motshodi wa tumelelo o tshwanetse go itsise bothati jwa thebolo ka lekwalo; e bile
- 10.8 melawana ya tlaleletso e ka tsenngwa fa.
_____
- 10.9 _____

E saenilwe ke Mokhuduthamaga yo o rweleng maikarabelo a Merero ya Tikologo

_____
Tshaeno

_____
Letlha

MAMETLELO YA BO 7

TUMELANO YA TSHUTISO YA DILWANA

Dintlha:

1. Tumelano e e tshwanetse go tsenelwa ke mokopi wa tumelelo le baamegi ba ba supilweng go ya Melawana ba ba tlamelang kgotsa ba ba neelang phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae.
2. Fa e le go na le moamegi yo o fetang a le mongwe tumelano e e kwa thoko e tshwanetse go tsenelwa le moamegi mongwe le mongwe.
3. Fa e le gore sepeisi se se sa lekanang se teng mo foromong e, tshedimosetso e nngwe e ka tsenngwa ka mokgwa wa dimametlelelo. Fa gongwe, ditlhopha di ka itlhophela go dirisa diforomo tsa tsona tse di nang le sepeisi se se lekaneng mabapi le Molawana mongwe le mongwe, fa fela diforomo tseo di latela mokgwa wa kakaretso wa foromo e.
4. Ditlhopha tsa tumelano e di tshwanetse go saena tumelano mo sepeising se se kailweng e bile di tshwanetse go tsenya ditlhaina mo tsebeng nngwe le nngwe ya tumelano, go akaretisa dimametlelelo.

Ditlhopha tsa tumelano

1. **Moamogedi wa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae, fa e le gore moamogedi ke motho wa semolao:**

- 1.1. Leina la setheo kgotsa mokgatlho:

- 1.2. Nomoro ya kwadiso ya setheo kgotsa mokgatlho:

1.3. Dintlha tsa kgolagano tsa setheo kgotsa mokgatlho (go akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

1.4. Leina la motho yo go ka ikgolagangwang le ena kwa setheong kgotsa kwa mokgatlhong (tsenya khophi e e sethifaelweng ID):

1.5. Maemo a motho yo go ikagolagangwang le ena:

---

2. Moamogedi wa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae, fa e le gore moamogedi ke motho wa tlholego

2.1. Leina la moamogedi:

2.2. Nomoro ya lekwaloitshupo la moamogedi:

2.3. Dintlha tsa kgolagano tsa moamogedi (go akaretsa aterese ya poso/ya bonnop, mogala, fekese le aterese ya imeili):

---

3. Motlamedi wa phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae

3.1. Leina: _____

3.2. Maemo: _____

3.3. Fa e le gore o tse na mo tumelanong ka maemo a moemedi, tlhagisa leina la mogolwane: _____

3.4. Dintlha tsa kgolagano (akaretsa aterese ya bonno/ya poso, mogala, fekese le aterese _____ ya imeili): _____
_____

4 Didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae

Mofuta, bontsi le motswedi wa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse tumelano e e amanang le tsona ke –

Mofuta wa sethedi	Lotso, losika ditlhopha tse di amanang tsa dimela kgotsa diphologolo (maina a saense le a a tlwaelegileng) (fa go kgonagala)	Karolo ya setshedi se se tswaneng go tsewa	Bontsi (ditekanyetso mo bontsing jwa disampole)	tshedimosetso ka botlalo ya fa gae (dipuiso tsa GIS fa go kgonagala)

5. Ditiriso tsa ga jaanong tsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae -

Ditiriso tsa kgonagalo tsa ga jaanong tsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di tshwanetseng go tsewa ke tse di latelang -

---

---

6 Maikaelelo a thomelontle (fa go le maleba)

Didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae di tshwanetse go romelwa ntle ka maikaelelo a a latelang –

---

7 Batho ba bangwe

Moamogedi a neelana fela ka didirisiwa tseo tsa baeloji tsa fa gae kgotsa baba ba tsona go batho ba bangwe go ya ka melawana e e latelang (tlatsa dintlha fa tlase) -

---

Moamogedi o dumela go nna le kelotlhoko go thibela gore didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di supilweng di se ke tsa tsema mo matsong a mongwe yo o sa dumelelwang.

8 Tumelano yotlhe

Tumelano e e bopa tumelano yotlhe magareng ga ditlhopha mabapi le morero wa tumelano e e bile ga go na tlaleletso mo tumelanong e, pharologano kgotsa go phimolwa ga tumelano e kgotsa go tlogelwa ga ditshwanelo dingwe le dingwe ka fa tlase ga tumelano e go go tla nnang le maatla kgotsa nonofo ntle le fa go kwadiwa le go saeniwa ke ditlhopha tsa tumelano e.

Tshaeno ya mokopi wa tumelelo: _____ **Letlha:** _____

Maemo a tshaeno: _____

Mo boemong jwa:

Tshaeno ya motlamedi wa phitlhelelo ya sedirisiwa: _____ Letlha:

Maemo a tshaeno: _____

Mo boemong jwa:

E dumeletswe ke Tona ya Merero ya Tikologo le Bojanala

Tshaeno

Letlha

**MAMETLELELO YA BO 8
TUMELANO YA KABELANO YA MESOLA**

Dintlha:

1. Tumelano e e tshwanetse go tsenelwa ke mokopi wa tumelelo le baamegi ba ba supilweng go ya ka Molao le Melawana.
2. Fa e le go na le moamegi yo o fetang a le mongwe tumelano e e kwa thoko e tshwanetse go tsenelwa le moamegi mongwe le mongwe.
3. Fa e le gore sepeisi se se sa lekanang se teng mo foromong e, tshedimosetso e nngwe e ka tsenngwa ka mokgwa wa dimametlelelo. Fa gongwe, ditlhophadi ka itlhophela go dirisa diforomo tsa tsona tse di nang le sepeisi se se lekanang mabapi le Molawana mongwe le mongwe, fa fela diforomo tseo di latela mokgwa wa kakaretso wa foromo e.
4. Ditlhophadi tsa tumelano e di tshwanetse go saena tumelano mo sepeising se se kailweng e bile di tshwanetse go tsenya ditlhaina mo tsebeng nngwe le nngwe ya tumelano, go akaretsa dimametlelelo.

1. Mokopi wa tumelelo fa e le gore mokopi ke mokgatlho wa semolao

1.1. Leina la setheo kgotsa mokgatlho:

_____

1.2. Nomoro ya kwadiso ya setheo kgotsa mokgatlho:

_____

1.3. Dintlha tsa kgolagano tsa setheo kgotsa mokgatlho (go akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili): _____

_____

1.4. Leina la motho yo go ikgolagannwang le ena kwa setheong kgotsa kwa mokgathong: _____

1.5. Maemo a motho yo go ikgolagannwang le ena:

_____

2. Mokopi wa tumelelo fa e le gore ke motho wa tlholego

2.1. Leina la mokopi: _____

2.2. Nomoro ya lekwaloitshupo la mokopi:

_____

Dintlha tsa kgolagano tsa moamogedi (go akaretsa aterese ya poso/ya bonno, mogala, fekese le aterese ya imeili):

_____

3. Motlamedi wa phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae (fa go le maleba)

3.1. Leina: _____

3.2. Maemo: _____

3.3. Fa e le gore o tseno mo tumelanong ka maemo a moemedi, tlhagisa leina la mogolwane:

_____

_____

3.4. Dintlha tsa kgolagano (akaretsa aterese ya bonno/ya poso, mogala, fekese le aterese ya imeili):

_____

_____

4. Setšhaba sa fa gae (fa go le maleba)

4.1. Tlhaloso ya setšhaba sa fa gae:

_____

4.2. Leina la moemedi wa setšhaba sa fa gae yo o tla saenang tumelano e mo boemong jwa setšhaba sa fa gae: _____

4.3. Maemo: _____

4.4. Dintlha tsa kgo lagano (akaretsa aterese ya bonno/ya poso, mogala, fekese le aterese ya imeili) tsa moemedi wa setšhaba sa fa gae:

Tshwetso e e tserweng ke setšhaba sa fa gae e tshwanetse go tsenngwa mo foromng e. Tshwetso e tshwanetse go netefatsa gore moemedi wa setšhaba sa fa gae yo o kailweng fa godimo o dumeletswe go tsenela tumelano e mo boemong jwa setšhaba sa fa gae; le gore setšhaba sa fa gae se na le kitso ka botlalo ya porojeke ya go batla; le gore se dumela go tsenela mo tumelanong e ya kabelano ya mesola.

5. Mofuta wa bontsi jwa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae

Tumelano e e ama didirisiwa tse di latelang tsa baeloji tsa fa gae - (totobatsa fa tlase didirisiwa, bontsi jwa didirisiwa le karolo kgotsa motswedi o didirisiwa di tshwanetseng go tsewa kwa go yona kgotsa go bonwa)

Mofuta wa sethedi	Lotso, losika kgotsa diphologolo (fa go kgonagala) (maina a saense le a tlwaelegileng)	Karolo ya setshedi se se tshwaneng go tswa	Bontsi (Tekanyetso ya bontsi jwa disampole)	Tshedimosetso ka botlalo ya fa gae (dipuiso tsa GIS fa go kgonagala)

--	--	--	--	--

6. Ditiriso tsa ga jaano tsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae

Ditiriso tsa kgonagalo tsa ga jaanong tsa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di tshwanetseng go tsewa ke tse di latelang –

---

7. Intended use of indigenous biological resources

The manner in which and the extent to which the indigenous biological resources are to be used or exploited for purposes of the bioprospecting are (set out details) –

---

8. Tiriso ya fa gae kgotsa kitso ya fa gae (fa go le maleba)

Setšhaba sa fa gae se se leng karolo ya tumelano e se na le kitso e e latelang ya fa gae ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae kgotsa mo nakong e e fetileng se ne sa dirisa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae ka mokgwa o o latelang –

---

9. Kabelano mabapi le mesola

Mesola e ya go farologana thata mo ntlheng nngwe le nngwe, mesola e ya go farologana go ikaegilwe ka gore a moamegi o neelana ka phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji ts fa gae kgotsa ke moagi wa fa gae. Manane a a fa

tlase a neelana ka dikao tsa dithuso tsa madi le tse e seng tsa madi tse di ka tlhagelelang mo diporojekeng tsa go batla. Lenane le la ntlha le maleba thata fa e le gore moamegi wa tumelano e o tlamela ka kgotsa o neelana ka phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji fa lenane la bobedi le le maleba thata fa e le gore moamegi wa tumelano ke moagi wa fa gae. Tshwaya boloko nngwe le nngwe e e malebana le tumelano o be o supe fa tlase yo o tla nnang moamogeladitshiamelo wa thuso nngwe le nngwe le boleng jwa thuso (neelana ka ditokomane tsa tshegetso fa go tlhokegang).

E tshwanetse go tladiwa fa e le gore moamegi o tlamela kgotsa o neelana ka phitlhelelo ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae

Dithuso tse e seng madi, tsa madi le tsa ‘mofuta mongwe’			
Tebogo ya ditlhopha tse di neelanang ka phitlhelelo ya didirisiwa		Disampole tsa divoutšhara le ditheo tsa bosetšhaba	
Dipholo tsa patlisiso le dikhophi tsa dipampiri		Seabe sa Maaforika Borwa mo patlisisong	
Tshegetso ya tshomarelo		Phitlhelelo ya dikokoano tsa boditšhabatšhaba ya Maaforika Borwa	
Mananethoto a dipologolo		Kamogelo le thotloetso ya kitso ya fa gae/ tiriso ya fa gae	
Katiso ya baithuti le tshegetso		Diporojeke tsa tlhabololo ya baagi	
Tlhabololo ya bokgoni jwa saense		Thuto ka tikologo	
Phetiso ya thekenoloji		Madi	

Patlisiso ya Tshwaraganelo		Dikatso	
Tshedimosetso		Dituelo tsa kwa pele	
Ditlamelo le mafaratlhatlha		Dituelo tsa dilo tse di botlhokwa	
Se sengwe (totobatsa)		Dithuso tse dingwe tsa dišhelete (totobatsa)	
Se sengwe (totobatsa)		Se sengwe (totobatsa)	

E tshwanetse go tladiwa fa e le gore moamegi ke moagi wa fa gae

Dithuso tse e seng madi, tsa madi le tsa 'mofuta mongwe'			
Tlhaeletsano e e tsweleng ya maitlomo a go batla, mofuta le diphithhelelo, tse di fetolelsweng mo dipuong tsa fa gae		Dikhophi tsa ditshisinyo, dipegelo le dikgatiso	
Diphousetara tse di nolofaditsweng e bile di tumisitswe, dibukana, diphamfolete le ditokomane tse dingwe tse di fetolelsweng mo dipuong tsa fa gae		Kamogelo le thotloetso ya kitso ya fa gae/ tiriso ya fa gae	
Bokwaditshwaraganelo jwa dikgatiso		Bonno jwa dipologolo	
Phithhelelo ya tshedimosetso ya patlisiso		Madi a thuso a diporojeke tsa thuto ya tlabololo le tikologo	

Dikhophi tsa ditshwantsho le diselaete		Madi (sekao, mabapi le therisano, bathusi, dikaedi, tiriso ya dibebofatsi le mafaratlhatlha)	
Go tsenngwa mo patlisisong ga badirisani ba fa gae, bathusi, basupetsi le basemosetsi		Dikatso	
Katiso ya batho ba fa gae jaaka go le maleba mo dintlheng tse di siameng tsa saense, tsa semolao le tsa tsamaiso		Dituelo tsa kwa pele	
Ditlamelo le tshegetso ya mafaratlhatlha		Dituelo tsa dilo tse di botlhokwa	
Taolotshwaragelo ya ditshwanelo dingwe le dingwe tsa thoto ya kitso		Dithuso tse dingwe tsa dišhelete (totobatsa)	
Se sengwe (totobatsa)		Se sengwe (totobatsa)	

10. Tuelo ya dithuso

Madi mangwe le mangwe a a tlhagelelang go tswa mo tumelanong e e bile e le a setlhopha sengwe le sengwe sa tumelano e a tshwanetse go tsenngwa ka mo Letloleng la Terasete ya Go batla.

11. Tshekatsheko ya tumelano

Tumelano e e tla sekasekiwa _____ (**tlatsa paka e go dumelanweng ka yona**), ka maikaelelo a go tlabolola tumelano fa go tlhokagala. Kgwedi e lenngwe pele ga tshekatsheko nngwe le nngwe, motshodi wa tshedimosetso o tshwanetse go senolela tshedimosetso nngwe le nngwe e ntšhwa ya dilwana mabapi le go batla baamegi go kgontsha baamegi go nna le seabe mo tshekatshekong go tswa mo ntlheng ya kitso.

12. Merero e mengwe

Merero mengwe le mengwe e mengwe kgotsa melawana e ditlhopha tsa tumelano e di eletsang go e rekhota e ka tsenngwa mo tumelanong e le mametlelelo.

Khophi ya tumelano e e tshwanetse go lopiwang go Mokaedikakaretso wa Lefapha la Merero ya Tikologo le Bojanala mo sebakeng sa kgwedi e lenngwe ya go swediwa ga tumelano.

Tumelano e e bopa tumelano yotlhe magareng ga ditlhopha mabapi le morero wa tumelano e e bile ga go na tlaleletso mo tumelanong e, pharologano kgotsa go phimolwa ga tumelano e kgotsa go tlogelwa ga ditshwanelo dingwe le dingwe ka fa tlase ga tumelano e go go tla nnang le maatla kgotsa nonofo ntle le fa go kwadiwa le go saeniwa ke ditlhopha tsa tumelano e.

Tshaeno ya mokopi wa tumelelo: _____ **Letlha:**

_____

Maemo a tshaeno: _____

Mo boemong jwa:

_____

Netefatso ya mokgatlho wa semolao, fa go le maleba

Leina la mokgatlho wa semolao:

Tshaeno ya motlhankedi yo o dumeletsweng sentle go tswa kwa mokgatlhong wa semolao: _____ **Letlha:** _____

Tshaeno ya motlamedi wa phitlhelelo ya sedirisiwa sa baeloji sa fa gae:

_____ **Letlha:** _____

Maemo a tshaeno: _____

Mo boemong jwa:

Tshaeno ya moemedi wa setšhaba sa fa gae:

_____ **Letlha:**

_____

Maemo a tshaeno: _____

Mo boemong jwa:

E dumeletswe ke Tona ya Merero ya Tikologo le Bojanala

Tshaeno

Letlha

KITSISO YA KGOLOLO

LEFAPHA LA MERERO YA TIKOLOGO LE BOJANALA

No. R....

.....2008

TAOLO YA BOSETŠHABA YA TIKOLOGO: MOLAO WA BOMEFUTAFUTA

WA 2004:

KITSISO YA KGOLOLO GO YA KA KAROLO 86

Tona ya Merero ya Tikologo le Bojanala o go ya ka karolo 86 ya Taolo ya Bosetšhaba ya Tikologo: Molao wa Bomefutafuta wa 2004 (Molao wa No. 10 wa 2004), golotse go tswa mo Kgaolong ya bo 6 ya Molao didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae kgotsa ditiro tse di amang le didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di tlhagelelang mo Mametlelelong fa tlase.

Mametlelelo

Ditlhaloso

1. Mo Kitsisong e, ntle le fa bokao bo kaya ka mokgwa mongwe, lefoko kgotsa tlhagiso e e neetsweng bokao mo Molaong wa Bomefutafuta kgotsa wa Go batla, mo Melawaneng ya Kabelano ya Mesola, le na le bokao jo bo tshwanang, le -

“**Molao wa Bomefutafuta**” o kaya Taolo ya Bosetšhaba ya Tikologo: Molao wa Bomefutafuta wa 2004 (Molao wa No. 10 wa 2004);

“**mmatli**” ke motho wa fa gae kgotsa wa semolao yo o amegang mo kगतong ya kgwebo ya porojeke ya go batla;

“**tiriso ya fa gae**” ke go dirisa didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae mabapi le tiriso ya tlhamalalo kgotsa ditiro tsengwe tsa setso e bile ga e akaretse tlhagiso ya

ditlhagisiwa tse dintšhwa mabapi le tiriso ya kgwebo kgotsa ya indaseteri o le mongwe kgotsa ka tshwaragano le motho yo mongwe;

“didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae ex situ” ke didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tse di tlhagelelang ka go kgobokana kwa tle ga bonno jwa tsona jwa tlhago;

“diphologolo tsa kwa nageng” di akaretsa dimmamala, dinonyane, digagabi, dimofibia, diateropoto, ditlhapi le dimela.

Dikgololo

2. Ditiro tse di latelang tse di amanang le didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae di golotswe go tswa mo Kgaolong ya bo 6 ya Molao –

2.1. patlisiso e e sa amaneng le go batla, fa fela patlisiso e diriwa mo melelwaneng ya Aforika Borwa e bile patlisiso e sa direlwe maikaelelo a kgwebo kgotsa tiriso ya indaseteri;

2.2. thomelontle ya didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae tsa *ex situ* ka maikaelelo patlisiso e e sa ameng go batla, fa fela moromelantle a tsene mo tumelanong ya thomelontle e bile a itsisitse bothati jwa thebolo;

2.3. kgwebo ya ditlhagisiwa tsa kgwebo tse di rekilweng mo go mmatli, fa fela mmatli a obametse Melawana e e mabapi le Go batla, Phitlhelelo le kabelano ya Mesola;

2.4. go tshola, go rua, temo, go tlosa, go gweba le tiriso ya diphologolo tsa kwa nageng go go sa lebiswang kwa tlhabololong le tlhagiso ya –

2.4.1. ditlhagisiwa di tshwana le diritibatsi, diensime tsa indaseteri, dilatswi tsa dijo, monko, dintlafatsi, didira diedi tse di lobebe, oleoresins, mebala le dintshwa; kgotsa

2.4.2. mefuta e e farologaneng e mešwa le ditlhagisiwa;

2.5. kokoanyo, tiriso, ntsifatso, temo kgotsa kgwebo ka didirisiwa tsa baeloji tsa fa gae go dirisediwa fa gae kgotsa go itshedisa;

- 2.6. ntsifatso ya maitirelo, koketso kgotsa paakanyo ya dilo tsa folora mabapi le lelomo la boditšhabatšhaba la go segiwa gape le mabapi le dimmaraka tse di leng teng tsa dimela tsa go kgabisa;
- 2.7. ditiro tsa paakanyo ya metsi a a itekanetseng le didirisiwa tsa metsi kgotsa paakanyo ya dimela tsa metsi le diphologolo tsa teng mo tikologong ya tsona ya tlhago tse di amang metsi a a itekanetseng le dilo tsa metsi tse di tlhagisang disampole tse di mabapi le go dirisiwa.